

SVETOVNI DAN SOCIALNEGA DELA

Vloga zagovorništva v socialnem delu

Amir Crnojević

Ljubljana, 15. marec 2022

Vloga zagovorništva v socialnem delu

- Predstavitev avtorja
- Predstavitev prispevka
- Razprava

Amir Crnojević

- Svojo poklicno pot posveča delu s starimi ljudmi. Pri delu in raziskovanju se ukvarja s skupnostnim socialnim delom, socialnim delom s starimi ljudmi in ljudmi z demenco ter z dolgotrajno oskrbo. Preučuje in razvija organizirane oblike pomoči za stare ljudi s poudarkom na vključevanju organiziranega prostovoljstva in medgeneracijskega sodelovanja.
- Zaposlen v Zavodu za oskrbo na domu Ljubljana.
- Vodi Gerontološko društvo Slovenije.
- Vodi mestno četrt v Mestni občini Ljubljana.
- Zunanji sodelavec Socialne zbornice Slovenije.
- Član Etične komisije organiziranega prostovoljstva.
- Predavatelj na Gea College.

Uvod

- ▶ Beckett (2006) poudarja, da so ljudje, ki imajo moč, slišani, njihove potrebe, želja in stališča pa so vzeta resno.
- ▶ Mnogo ljudi v današnji družbi je nemočnih zaradi družbenih okoliščin, v katerih živijo, kar nedvomno vpliva na skoraj vsak vidik njihovega življenja.
- ▶ Nemočni ljudje pogosto niso slišani, njihove potrebe, želje in stališča niso vzeta resno. Posledično niso zmožni izpolnjevati svojih osnovnih človeških potreb oz. zahtevati osnovnih človekovih pravic. Izgubijo pogodbeno moč.
- ▶ Zagovorništvo poskuša uravnotežiti razmerje moči med ustanovo ali institucijo in njenimi uporabniki ter posredovati pri nesoglasjih med njimi.
- ▶ Obstaja več oblik zagovorništva, vsem pa je skupno, da je zagovornik pogosto edina oseba, ki je vsestransko na strani uporabnika in se zavzema za dosledno spoštovanje njegovih človekovih pravic.
- ▶ Zagovorništvo ima tudi druge namene; prizadeva si navezati pristen osebni stik s posameznimi uporabniki ter jih spodbujati, da ob zaščiti zagovornika sami prevzamejo aktivno vlogo pri uveljavljanju svojih interesov (Lamovec, 1995, str. 247-248).

Opredelitev zagovorništva

- ▶ Zaviršek, Zorn in Videmšek (2002, str. 80) pravijo, da beseda zagovorništvo v literarnem smislu pomeni »govoriti za drugega« oz. »govoriti v korist drugega«.
- ▶ O zagovorništvu podobno govori tudi Jenkole (2012, str. 27), ko pravi, da je zagovornik tisti, ki zastopa, posreduje ali govori namesto drugega - je njegov glas.
- ▶ Samuel (2002, str. 9 v Dalrymple in Boylan, 2013, str. 13) prav tako poda podobno definicijo, in sicer da zagovarjanje pomeni poudarjanje glasu. To je način, ki omogoča tistim, ki imajo težave pri uveljavljanju svojega glasu, da to storijo, in to je lahko ključ do udeležnosti pri odločanju.
- ▶ Na splošno zagovarjanje pomeni predstavljanje stališča uporabnika ali podporo pri uveljavljanju njegovih pravic (Nua Research Services, 2001 in Weafer, 2003, str. 7 v Dalrymple in Boylan, 2013, str. 13).
- ▶ Zaviršek (2012, str. 69) ob tem poudari, da »zagovorništvo pomeni govoriti za nekoga, vendar ne v pokroviteljskem smislu, temveč tako, da bodo interesi, želje in pravice osebe, ki ima manj ekonomske, družbene in simbolne moči ter znanja, zares upoštevani«.

-
- »Najpogosteje se zagovorništvo definira kot dejavnost, ki vključuje eno osebo, več oseb ali skupino ljudi uporabnikov socialnovarstvenih storitev, lahko tudi njihove predstavnike (to so zagovorniki), ki se zavzemajo za uresničevanje njihovih potreb in želja ali za skupen uporabniški cilj pri vplivnih drugih« (Zaviršek, Zorn in Videmšek, 2002, str. 80).
 - Zagovorništvo je torej proces, pri katerem delujemo v imenu druge osebe z namenom, da tej osebi ali skupini ljudi zagotovimo storitve ali pravice, ki jih zahtevajo oz. ki jim pripadajo.

Socialno delo kot zagovorništvo

- Pomembno se mi zdi vprašanje, ali si stroko socialnega dela razlagamo samo po sebi kot zagovorniško ali zagovorništvo vidimo ločeno od socialnega dela. Pri delu socialnih delavk in delavcev lahko prihaja predvsem do konflikta interesov, saj so socialni delavci (zlasti ko govorimo o centrih za socialno delo) na eni strani predstavniki zakonodaje in s tem države, saj izvajajo javna pooblastila, na drugi strani pa je njihova naloga tudi upoštevanje glasu, pravic, koristi uporabnikov.
- Zagovorništvo bi lahko opisal kot »način poklicnega življenja« za socialne delavce in delavke, pri katerem so načela zagovorništva vključena v vseh vidikih njihovega praktičnega dela.
- Sprašujemo se lahko, kaj je namen zagovorništva, kaj prinese v odnos med socialno delavko ali delavcem in uporabnikom, kakšne so naloge in cilji zagovorništva. Temeljna naloga zagovorništva oz. zagovornika je opolnomočenje posameznika, kar pomeni, da slednji nastopa v vlogi subjekta v polnem pomenu besede (z vsemi pravicami, ki mu pripadajo).

Oblike zagovorništva

- ▶ V razvitem svetu poznamo več oblik zagovorništva, ki poskušajo uravnotežiti razmerje moči med institucijo in njenimi uporabniki ter posredovati pri nesoglasjih med njimi (Lamovec in Cufer, 1993).
- ▶ V prispevku se osredotočam na profesionalno in laično zagovorništvo ter samozagovorništvo in kolektivno zagovorništvo.

Profesionalno zagovorništvo

- Profesionalno zagovorništvo običajno izvajajo strokovne delavke ali delavci, torej socialne delavke in delavci, pravnice in pravniki in drugi usposobljeni strokovnjaki. Lahko so to tudi uporabniki, ki delajo v uporabniških organizacijah in imajo poleg strokovnega znanja tudi lastne izkušnje. To obliko zagovorništva izvajajo znotraj zagovorniških organizacij, uporabniških organizacij, kot neodvisni zagovorniki ali v socialnih službah, ki upoštevajo perspektivo uporabnikov. Običajno je ta vrsta zagovorništva plačana, kar pomeni, da strokovni delavci zanj prejemajo plačilo, vendar pa jih ne plačujejo uporabniki sami, temveč jih plačuje država ali donatorji.
- Zastopnik pravic oseb na področju duševnega zdravja
- Varuh človekovih pravic (zagovorništvo otrok)
- Zagovornik načela enakosti
- Društvo Altra, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij - PIC

Laično zagovorništvo

- ▶ Laično zagovorništvo je običajno vrstniško, civilno in starševsko zagovorništvo. To pomeni, da ljudje, ki se znajdejo v podobnih situacijah (na primer ne dobijo pravih informacij o zdravilih in socialnih pravicah ali so jim te pravice kršene), zagovarjajo drug drugega. Starševsko zagovorništvo pomeni, da se starši borijo za pravice svojih otrok. O laičnem zagovorništvu govorimo tudi takrat, ko se postavimo za pravice prijatelja, sorodnika, sošolce, kolegice na neformalen način (na primer spremljamo prijatelja k zdravniku, pomagamo babici uveljaviti neko pravico iz pokojninskega zavarovanja ipd.). Laično zagovorništvo praviloma ni plačano (Zaviršek, Zorn in Videmšek, 2002, str. 85).

Samozagovornišтво

- ▶ Samozagovornišтво v bistvu pomeni »govoriti zase« in s tem predstavljati svoje potrebe, želje in interese (Oliver in Pitt, 2013, str. 132). To vrsto zagovornišťa je torej mogoče opredeliti kot proces, v katerem posameznik ali skupina ljudi govori ali deluje v korist lastnih potreb ali interesov. Če hočemo biti zmožni zasledovati svoje potrebe ali interese, moramo ceniti sami sebe, verjeti, da nas bodo drugi poslušali in upoštevali (Lamovec in Cufer, 1993). V tem smislu je samozagovornišтво povezano z vprašanjem moči, s tem, kako naj ljudje znova pridobijo moč in nadzor nad svojimi življenji (Lamovec, 1995, str. 249).
- ▶ Pri samozagovornišťvu posameznik vse naredi sam, saj sam govori v svojem imenu, se zavzema za svoje pravice, sam predstavlja svoje interese, sam izbira, kaj bo storil in tudi prevzema odgovornost. To koristi posamezniku, saj mu daje glas, krepi osebno identiteto, povečuje samozavest in samospoštovanje ter moč, ki jo ima. Na samozagovornišťvo lahko gledamo tudi kot na uspešen zaključek drugih oblik zagovornišťa, saj posameznik ne potrebuje več zagovornika. Posameznik namreč pridobi znanje, spretnosti in zaupanje, da se zagovarja v svojem menu (Oliver in Pitt, 2013, str. 134).

Kolektivno zagovorništvo

- Kolektivno zagovorništvo je oblika samozagovorništva (Zaviršek, Zorn in Videmšek, 2002, str. 85). Oliver in Pitt (2013, str. 134-135) pravita, da je samozagovorništvo razvidno v kolektivnem zagovorništvu, ki predstavlja družbeno gibanje, kjer si skupine ali organizacije prizadevajo vplivati na politiko in prakso. Torej je za kolektivno zagovorništvo značilna predvsem družbena in politična aktivnost, medtem ko se laično zagovorništvo usmerja bolj na spoprijateljevanje med posameznimi prostovoljci in uporabniki (Lamovec in Cufer, 1993). Pri tej vrsti zagovorništva so uporabniki močni in učinkoviti praviloma takrat, kadar so združeni v uporabniško organizacijo oz. samozagovorniško skupino. V takih skupinah oz. organizacijah se običajno zberejo ljudje, ki delajo skupaj, da bi našli svoje definicije problemov, izrazili svoje potrebe, utrdili samozavest in asertivno vedenje, se opogumili v prepričanju, da so njihove zahteve upravičene ter nato izpeljali akcijo oz. se zavzemali za skupni uporabniški cilj (Zaviršek, Zorn in Videmšek, 2002, str. 86).

Zaključek

- ▶ Primer iz prakse...
- ▶ Zagovorništvo je tudi in predvsem strokovna drža, ki upošteva perspektivo možnosti in si prizadeva za krepitev moči in krepitev družbenega položaja posameznika.
- ▶ Zagovorništvo je tako ključni element pri doseganju socialne pravičnosti. Je način dela, ki zagotavlja, da je vsakdo pomemben in da se sliši prav vsak glas – še posebej tistih ljudi, ki jim grozi socialna izključenost in ljudi, ki imajo težave pri izražanju svojih stališč.
- ▶ V socialnem delu ima zagovorništvo izjemno pomembno vlogo, zato bi morale socialne delavke in delavci več časa posvetiti zagovorništvu, saj je vse več ljudi, ki se v življenju zaradi različnih dejavnikov ne znajdejo, jim je odvzet vpogled, dostojanstvo, samozavest in potrebujejo našo strokovno pomoč in podporo.

Literatura

- ▶ Backet, C. (2006). *Essential Theory for Social Work Practice*. London. Sage Publications.
- ▶ Lamovec, T. (1994). Zagovorništvo kot oblika svetovanja. *Socialno delo*. 33(2). 107-114.
- ▶ Lamovec, T. (1995). *Ko rešitev postane problem in zdravilo postane strup*. Ljubljana: Lumi.
- ▶ Oliver, B., Pitt, B. (2013). *Engagigng Communities and Service Users: Context, Themes and Methods*. New York: Palgrave Macmillan.
- ▶ Zaviršek, D., Zorn, J., Videmšek, P. (2002). *Inovativne metode v socialnem delu: opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*. Ljubljana: Študentska založba.
- ▶ Zaviršek, D. (2012). Zagovorništvo otrok in zagovorniška drža. V Jenkole, M., Kuzmič, N., Hvastja Rupnik, L. (ur.), *Zagovornik – glas otroka : zbornik prispevkov za izobraževanje zagovornikov* (str. 69-73). Ljubljana: Varuh človekovih pravic.

**Nič ni bolj neenakega kot je
enaka obravnava neenakih.
- Aristotel**